

Giáo dục kỹ năng xã hội cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại một số trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương

Nguyễn Thị Ngọc Tâm*

*ThS. Trường Đại học Thủ Dầu Một

Received: 03/10/2024; Accepted: 14/10/2024; Published: 30/10/2024

Abstract: 5-6 year old preschool children can express their interests and abilities; know the similarities and differences between themselves and others; initially become aware of their position and responsibilities in the family and classroom; perform assigned tasks; be proactive and independent in some activities; boldly and confidently express their opinions... initially forming social skills. However, through a practical survey in preschools in Binh Duong province today, most teachers have not paid attention to educating children about this skill in preschool activities. In this article, the author analyzes and clarifies the concept, characteristics and determines the goals, content, methods and forms of social skills education for preschool children in Binh Duong province.

Keywords: Education, social skills, preschool children 5-6 years old, Binh Duong.

1. Đặt vấn đề

Mục tiêu của Giáo dục mầm non là giúp trẻ phát triển về thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm - KNXH và thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ vào lớp một [1]; hình thành và phát triển ở trẻ những chức năng tâm sinh lí, năng lực và phẩm chất mang tính nền tảng, những kĩ năng sống cần thiết phù hợp với lứa tuổi [5]. Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thể hiện sự kiên trì, bền bỉ và biết kiểm chế hơn các tuổi trước. Ở tuổi này, sự động viên khuyến khích của người lớn có ảnh hưởng tích cực và giúp trẻ tự tin hơn vào bản thân mình. Trẻ muốn khẳng định bản thân, trẻ muốn sống và hành động giống như người lớn. Đây cũng là điều kiện thuận lợi giúp trẻ lĩnh hội có ý thức các quy tắc ứng xử xã hội và quan tâm đến môi trường sống.

Thực tế ở các trường mầm non hiện nay, những đánh giá ban đầu cho thấy việc giáo dục kỹ năng xã hội (GD KNXH) cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi chủ yếu qua việc dạy trẻ hành vi và quy tắc ứng xử như thực hiện được một số quy định ở lớp, gia đình và nơi công cộng (sau khi chơi cát đồ chơi vào nơi quy định, không làm ồn nơi công cộng, vâng lời ông bà, bố mẹ, anh chị, muốn đi chơi phải xin phép); biết nói cảm ơn, xin lỗi, chào hỏi lễ phép; chú ý nghe khi cô, bạn nói, không ngắt lời người khác, chờ đến lượt, tìm cách để giải quyết mâu thuẫn (dùng lời, nhờ sự can thiệp của người khác, chấp nhận nhường nhịn)... Giáo viên mặc dù đã nhận thức được sự cần thiết của vấn đề, tuy nhiên họ vẫn còn khá lúng túng trong

việc xác định mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức GD KNXH cho trẻ có hiệu quả.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm GD KNXH cho trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi

Kỹ năng xã hội là “những cách thức giải quyết các vấn đề trong cuộc sống xã hội nhằm giúp con người thích nghi và phát triển tốt hơn. Tùy từng giai đoạn phát triển, với sự mở rộng dần phạm vi hoạt động, sự đa dạng của các hoạt động và sự phong phú của các mối quan hệ thì các kỹ năng xã hội cũng phát triển dần lên. Các môi trường xã hội của con người khá rộng, từ gia đình, trường lớp, tới các tổ chức cộng đồng khác. Ở mỗi nơi với đặc điểm riêng sẽ đòi hỏi những kỹ năng xã hội riêng” [2, tr.52].

GD KNXH cho trẻ mẫu giáo là một nội dung, một lĩnh vực trong quá trình GD trẻ MN nói chung. Dựa vào bản chất và đặc điểm của KNXH, mục tiêu và nội dung GD KNXH cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi được hiểu là quá trình tác động có mục đích, có kế hoạch nhằm hình thành, phát triển các loại KN giúp trẻ nhận thức, ứng xử, giao tiếp và thích ứng thành công trong xã hội trên cơ sở nắm vững phương thức thực hiện, sự vận dụng tri thức, kinh nghiệm phù hợp với điều kiện hoàn cảnh để trẻ áp dụng vào sự tương tác với mọi người xung quanh.

2.2 Đặc điểm KNXH cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Theo tác giả Lê Thị Liên [4] trong nghiên cứu “Ứng dụng phương pháp dạy học tích cực trong lĩnh vực phát triển tình cảm, KNXH” cho rằng, sự chuyển

tiếp sang tuổi mẫu giáo 5-6 tuổi liên quan đến sự thay đổi vị thế về tâm lý của trẻ. Trẻ bắt đầu cảm nhận mình là người lớn nhất trong tất cả các trẻ ở trường mầm non.

Khả năng kiểm chế của trẻ 5-6 tuổi tốt hơn so với lứa tuổi trước, trẻ có thể phục tùng các mục đích nhiệm vụ yêu cầu của người lớn, song các nhiệm vụ đề ra phải rõ ràng và dễ hiểu, các yêu cầu phải phù hợp với độ tuổi. Trong khi hành động, trẻ không bị phụ thuộc vào các tình huống trực tiếp trong trò chơi và các hoạt động khác. Trẻ hành động phù hợp với các mục đích xa hơn và tự kiểm chế mình trong thời gian lâu. Tuy khả năng kiểm chế tốt hơn ở độ tuổi trước nhưng trẻ vẫn chưa thể kiểm chế được các xung động của mình và các xúc cảm trực tiếp.

Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thể hiện tính kiên trì thường xuyên và có ý thích hơn. Trẻ đã có thể đánh giá các trở ngại một cách đúng hơn và biết lượng sức mình để khắc phục các trở ngại đó. Sự động viên khuyến khích của người lớn có ảnh hưởng tích cực và làm cho trẻ tin vào sức lực và khả năng của mình ngược lại sự đánh giá một cách gay gắt và tiêu cực sẽ làm cho trẻ nản chí.

Ở độ tuổi này trẻ bắt đầu có sự quan tâm đến các bạn trong nhóm, tình bạn ổn định bắt đầu nảy sinh chúng sẵn sàng chia sẻ với các bạn và việc có bạn bắt đầu trở nên quan trọng đối với trẻ.

Hầu hết trẻ ở độ tuổi này đều cảm thấy tự tin và thể hiện bản thân mình thông qua những thành tích của bản thân chúng. Trẻ muốn được khẳng định muốn được sống và làm việc như người lớn muốn nhận thức sự vật và hiện tượng xung quanh. Đặc biệt những động cơ đạo đức, thể hiện thái độ của trẻ với những người khác có ý nghĩa hết sức quan trọng trong sự phát triển các động cơ hành vi, gắn liền với việc lĩnh hội có ý thức những chuẩn mực và quy tắc đạo đức trong xã hội.

2.3. Giáo dục KNXH cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại các trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương

- Mục tiêu

Trẻ biết quan sát, nhận biết, phân tích các quan hệ XH, các hành vi, lời nói, cảm xúc phù hợp với chuẩn mực XH trong từng hoàn cảnh. Từ nhận thức đúng - sai, hành động nên hay không nên và với sự chi phối của thái độ, tình cảm, trẻ sẽ điều chỉnh hành vi của mình một cách phù hợp và hình thành được những thói quen tích cực trong các mối quan hệ xung quanh.

Trẻ được học cách ý thức về bản thân, về cộng đồng, ý thức được các hành vi của trẻ sẽ ảnh hưởng

đến những người khác. Đó chính là cơ sở để trẻ có thể nuôi dưỡng được lòng cảm thông, tình yêu thương chia sẻ đối với mọi người, biết tôn trọng và đối xử tốt với những người xung quanh.

Trẻ dễ dàng ứng phó với tình huống thay đổi trong cuộc sống, quý trọng và bảo vệ bản thân, dễ dàng hòa nhập với môi trường xung quanh, tự tin vững bước trong tương lai. GD KNXH giúp trẻ tự tin, ứng xử phù hợp với xung quanh, biết những điều nên và không nên làm, điều chỉnh hành vi thái độ, có khả năng làm chủ bản thân, ứng phó tích cực trước các tình huống của cuộc sống.

KNXH giữ vai trò quan trọng trong tâm thế sẵn sàng đi học của trẻ mầm non, trong việc đảm bảo chất lượng và kết quả học tập của trẻ ở trường phổ thông. KNXH giúp trẻ dễ dàng thiết lập quan hệ xã hội, tìm kiếm sự hỗ trợ ở nhà trường khi cần thiết, mạnh dạn tự tin, vui vẻ và chủ động trong hoạt động học tập ở trường.

- Nội dung

Trang bị hiểu biết cơ bản về các mẫu KNXH giúp trẻ có những kiến thức cơ bản về các thao tác thực hiện, trình tự thực hiện các thao tác, các quan hệ và chuẩn mực văn hóa - xã hội, mục đích sử dụng và tình huống sử dụng KNXH. Trên cơ sở đó, trẻ có thể phân tích và lựa chọn KNXH phù hợp khi giải quyết các vấn đề đang đặt ra.

Hình thành và rèn luyện các thao tác, hành vi của các mẫu KNXH cho trẻ: GV không thể chỉ trang bị kiến thức hiểu biết về mặt lí thuyết mà trẻ cần được rèn luyện để thể hiện ra KNXH bên ngoài mà cần tổ chức các hoạt động với hình thức đa dạng để trẻ luyện tập KNXH.

Hình thành, rèn cách biểu lộ cảm xúc, thái độ phù hợp khi thực hiện KNXH giúp trẻ có thái độ chủ động, tích cực để giải quyết các tình huống có vấn đề của cuộc sống cũng như hứng thú, tính tích cực trong quá trình trải nghiệm, luyện tập mẫu KNXH. GV cần kích thích hứng thú, tính tích cực và sáng tạo cho trẻ; tạo cơ hội để đưa ra ý tưởng, cách thực hiện và cơ hội được áp dụng KNXH trong nhiều hoàn cảnh.

- Phương pháp:

Phương pháp tạo tình huống có vấn đề: GV đặt ra các tình huống, các vấn đề trong đó đòi hỏi phải sử dụng mẫu KNXH để nhận diện và giải quyết vấn đề XH. Tạo tình huống có vấn đề chính là để trẻ lần lượt thực hành ba nhóm KNXH, từ nhận thức XH đến thích ứng XH.

Phương pháp thảo luận nhóm: Trẻ cùng nhau suy ngẫm, chia sẻ kinh nghiệm cá nhân về mẫu KNXH,

cách lựa chọn mẫu KNXH phù hợp, cách sử dụng KNXH hợp lí, dự đoán kết quả và thống nhất kết quả thảo luận; tạo điều kiện thuận lợi để rèn luyện các KNXH như: nhận diện vấn đề cần giải quyết, giao tiếp, kiểm soát cảm xúc, nhận diện và tuân thủ quy tắc trong nhóm, ứng phó khi trong nhóm có mâu thuẫn hay bất đồng...

Phương pháp trò chơi: Với trẻ MN chơi được coi vừa là phương pháp vừa là hình thức, vừa là phương tiện để GD trẻ. Đặc biệt, với trẻ mẫu giáo trò chơi đóng vai chiếm ưu thế. GD KNXH qua trò chơi phân vai để trẻ vào vai các nhân vật khác nhau trong tình huống tập nhận diện các quan hệ XH, các vấn đề XH và các cách thức ứng xử XH phù hợp với vai.

Phương pháp quan sát: thông qua việc sử dụng các phương tiện trực quan như xem tình huống đóng kịch mô phỏng, qua tranh ảnh, video... phương pháp quan sát được sử dụng để GD trẻ có thói quen luôn quan sát, nhận biết các quy tắc, quy định trong xã hội kèm các hành vi XH cần tuân thủ, cách thích ứng.

Phương pháp đàm thoại, trò chuyện: GV dùng lời nói phân tích, giảng giải về tình huống XH, về các bước, các thao tác của KNXH khi rèn luyện để giúp trẻ nhận thức được tình huống xã hội, lựa chọn cách ứng xử phù hợp với từng hoàn cảnh, nhận biết những sai sót của mình hi thực hành KNXH.

Phương pháp thực hành luyện tập: KNXH muốn đạt được thuần thục đều phải trải qua quá trình luyện tập. Do vậy, GV cần thiết kế các tình huống để trẻ thực hành rèn luyện, phát triển các loại KNXH như thực hành luyện tập xếp hàng khi rửa tay, khi uống nước, khi cất ghế...

Phương pháp GD bằng tình cảm, nêu gương, khen thưởng: là các phương pháp động viên khuyến khích để trẻ có hứng thú, tích cực trong quá trình rèn luyện KNXH. GV đưa ra các mẫu, tấm gương tốt về giao tiếp ứng xử, về thực hiện các hành vi thích ứng XH để trẻ mong muốn noi theo. Trong quá trình GD KNXH cho trẻ, các phương pháp tương tác, bổ trợ lẫn nhau. Vì vậy, quá trình GD cần dùng phối kết hợp các PP để đạt được hiệu quả cao nhất.

- Hình thức:

Thông qua hoạt động học: Giờ học tích hợp là hình thức lồng ghép tích hợp nội dung GD KNXH thông qua các giờ học khác nhau. Qua các giờ học khám phá xã hội, trẻ được tiếp nhận kiến thức XH (các quan hệ XH, các chuẩn mực văn hóa XH, cách thích ứng, cách ứng xử trong nhiều môi trường XH và quan hệ XH đa dạng) và thực hành KNXH cần thiết.

Thông qua hoạt động vui chơi: Có rất nhiều hình thức chơi, mỗi trò chơi có một tác dụng riêng. GD KNXH thì trò chơi đóng vai theo chủ đề thường đem lại hiệu quả cao nhất. Trò chơi này giúp trẻ học cách ứng nhân xử thế theo chức năng của các vai trò.

Thông qua hình thức tổ chức các hội thi, hoạt động lễ hội trong trường: tham gia các hội thi, lễ hội là điều luôn gây được hứng thú cho trẻ. Qua các hoạt động này, trẻ được thực hành các nhóm KNXH đã được học trong môi trường đa dạng, với nhiều lứa tuổi hơn trong và ngoài trường.

Thông qua các hoạt động tham quan: Tham quan là hình thức thuận lợi để GD KNXH như quan sát hiện thực xã hội, tuân thủ quy tắc, thích ứng, chia sẻ, giao tiếp, ... Ngoài ra, GD KNXH cho trẻ còn được thực hiện thông qua các hình thức như: lao động, sinh hoạt hàng ngày như giờ đón trả trẻ, giờ ăn, ngủ, vệ sinh...

3. Kết luận

Trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi có khả năng thực hiện được một số quy định ở lớp, gia đình và nơi công cộng như lắng nghe ý kiến của người khác, sử dụng cử chỉ, lời nói lễ phép, lịch sự; tôn trọng, hợp tác, chấp nhận; yêu mến quan tâm, chia sẻ, giúp đỡ bạn; nhận xét và tỏ thái độ với hành vi “đúng-sai”, “tốt-xấu”; Mặt khác, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi còn biết quan tâm đến môi trường sống như tiết kiệm các nguồn vật liệu, nhiên liệu; giữ gìn vệ sinh môi trường; bảo vệ, chăm sóc con vật và cây cối... Do đó, việc xây dựng mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức giáo dục KNXH cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại các trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương có vai trò quan trọng trong công tác giáo dục kỹ năng sống cho trẻ mầm non. Trên cơ sở đó, GV có kế hoạch bồi dưỡng nâng cao năng lực GD KNXH cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại các trường mầm non trên địa bàn tỉnh Bình Dương.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Chương trình Giáo dục học mầm non*, NXB GD.
2. Nguyễn Thị Hòa (2012), *Giáo trình Giáo dục học mầm non*, NXB ĐHSP.
3. Nguyễn Thị Thu Hà (2015), *Module Mầm non 2: Đặc điểm phát triển tình cảm KNXH, mục tiêu và kết quả mong đợi ở trẻ mầm non về tình cảm, KNXH*.
4. Lê Thị Liên (2015), *Module Mầm non 24: Ứng dụng phương pháp dạy học tích cực trong lĩnh vực phát triển tình cảm, KNXH*.
5. Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2012), *Giáo dục giá trị sống và kỹ năng sống cho trẻ mầm non*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.